

журнал. 2016. №4. С. 79–85.

9. Піддячий М.І. Історичні передумови та теоретичні засади профорієнтації школярів. Педагогіка і психологія. 2006. № 3 (52). С. 29–36. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/8170/>

10. Піддячий М.І. Ключові компетентності старшокласників: організація здорового способу життя. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2020. Вип. 3. С. 315–319. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719944>

11. Піддячий М.І. Освіта і наука України у вимірі громадянських суспільств: соціально-професійна орієнтація. Неперервна професійна освіта: теорія і практика, №3/4 (48–49), 2016. С. 59–65. URL: <http://npo.kubg.edu.ua/article/download/182325/182219>

12. Піддячий М.І. Соціально-професійний розвиток: компетентнісно орієнтоване навчання старшокласників. Компетентнісно-орієнтоване навчання: виклики та перспективи: зб. тез І Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи» (Київ, 30 верес. 2019 р.). Київ : Пед. думка, 2019. С. 104–107. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717295/>

13. Піддячий М.І. Соціально-професійний розвиток: компетентності старшокласників та студентів. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Конін; Ужгород; Бельско-Бяла; Київ : Посвіт, 2019. Т. VII: Ідентичність і свобода в освіті та науці. С. 107–110. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718203/>

Володимир Моргун, кандидат психологічних наук, професор, почесний професор кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, заслужений працівник освіти України (м. Полтава)

ПОВЕРНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ НАДБАНЬ УКРАЇНИ ТА ПОДОЛАННЯ КОМПЛЕКСУ МЕНШОВАРТОСТІ НАУКОВЦІВ

Наголосимо, в період страшної війни, коли Україна виборює право на існування, незалежність і демократію, проблеми повернення

національних святинь і подолання комплексу меншовартості науковців можуть виглядати дріб'язковими, але вони існують, існують під час війни і роблять нам шкоду. Погано, коли національну гідність українців принижує ворог, але ще гірше, коли ми принижуємо її самі. Завдання даної праці:

1) порятунок постаті і справи видатного українського педагога, соціального психолога і письменника зі світовим ім'ям – Антона Семеновича Макаренка;

2) розвінчання псевдопафосної боротьби з так званим «автоплагіатом», яка принижує науковців і обмежує можливості оприлюднення їх наукових надбань.

Виклад основного матеріалу.

1. Відповідно до рішення Київської міської ради від 18 квітня 2022 року № 08/231 – 551/ПР «Про демонтаж пам'ятних знаків (пам'ятників, меморіальних об'єктів, меморіальних дощок), пов'язаних із російською федерацією та колоніальною спадщиною» у «Перелік пам'ятних знаків (пам'ятників, меморіальних об'єктів, меморіальних дощок) та їх частин, розташованих на території м. Києва, доручення щодо демонтажу яких надається виконавчому органу Київської міської ради (Київській міській державній адміністрації)» потрапили два об'єкти: 23) Пам'ятник Антону Макаренку (Вул. Львівська, 25); 24) Меморіальна дошка А. Макаренку (Вул. Леонтовича, 6-А) ?! (Див. також про порятунок Курязької колонії імені А. С. Макаренка: [3]).

І це за умов, що, по-перше, для європейської і світової педагогічної науки і практики Антон Семенович Макаренко є **видатним представником саме української освіти** – як за народженням (м. Білопілля Сумської обл.), так і за основними професійними педагогічними досягненнями у виховних закладах Полтавської, Харківської і Київської областей. Взагалі, із 51 року свого життя Макаренко лише два провів поза межами України.

По-друге, **А. С. Макаренко є автором всесвітньо визнаної української трудової демократичної системи виховання**, яка дозволила врятувати від голоду, загибелі і повернути в суспільство три тисячі підлітків, переважна більшість із яких – етнічні українці. Характерно, що саме в російській федерації ця система була піддана критиці з боку лідерки т. з. «соціалістичного виховання» Н. Крупської – ще за його життя, та багатьох педагогів-теоретиків – у наш час.

Всесвітня слава педагогічної системи Антона Макаренка зафіксована в його бестселері «Педагогічна поема», що нині перекладений 40 іноземними мовами. 1988 рік – 100-річчя від дня народження Антона Семеновича (1888–1939) – був визнаний ЮНЕСКО

Роком Макаренка, а проведений світовий рейтинг найвидатніших педагогів назвав його ім'я серед четвірки – Д. Дьюї, Г. Кершенштейнер, А. Макаренко, М. Монтесорі – як одного з діячів, що визначили спосіб педагогічного мислення ХХ століття. На перетині 2-го і 3-го тисячоліть, у рейтингу ЮНЕСКО, Макаренко – знову посідає почесне місце у трійці **кращих педагогів світу 2-го тисячоліття** (Я. Коменський, Д. Дьюї, А. Макаренко). Найбільший в світі макаренкознавчий науковий центр, лабораторія «Макаренко-Referat», ще у 1968 році створений при Марбурзькому університеті (ФРН).

У 1991 р. у Полтаві заснована і діє **Міжнародна макаренківська асоціація**, що об'єднує дослідників слова і справи Макаренка із десятків країн світу, її очолювали, зокрема, академіки НАПН України М. Ярмаченко та І. Зязюн, сьогодні її президентом є професор римського університету La Sapienza Н. Січіліані де Куміс (Італія). У 2001 році утворена **Українська асоціація Антона Макаренка**, яку нині очолює членкиня-кореспондентка НАПН України, ректорка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Марина Гриньова.

13 березня 2022 року педагогічна громадськість України вшанувала пам'ять цього великого гуманіста під звуки сирен повітряної тривоги, відбиваючі атаки оскаженілих військ рашистів. У цей час західна макаренківська спільнота першою простягнула нам руку допомоги: німецькі, чеські, польські, італійські, австрійські, японські, австралійські шанувальники генія великого українця пропонують прихисток для наших дітей, збирають кошти для біженців, виходять на велелюдні антивоєнні мітинги, створюють спеціальні інтернет-платформи сприяння студентам і викладачам українських вишів. Ось імена цих людей: Станіслав Бендл (Чехія), Маріан Библок (Польща), Агнес Нільсен-Конноллі (Австралія), Франческо Тамбурріно (Італія), Амі Кобаяші (Японія), Андреа Штуц, Андреас Стрейнцер (Австрія), Анке Драйер-Хорнінг, Сільвана Хіллігер, Фелісітас Сонер, Наташа Шалуткевич, Каролін Ельке, Анне Ооммен-Хальбах, Анна Ванка (Німеччина) та ін.

Особливо активно підтримує Україну макаренкознавство ФРН. Модераторка німецького колоквиуму Макаренка, докторка Анке Дрейер-Хорнінг (Dr. Anke Dreier-Horning) зазначила: «Ми всі знаємо, що мало що можемо зробити, але стояти осторонь і спостерігати за стражданнями, які завдають народу України – неприпустимо». Місяць тому макаренкознавці з Євангелічного університету Берліну, Дюссельдорфського університету імені Генріха Гейне, Франкфуртського університету імені Йоганна Вольфганга Гете, Потсдамського університету та Бранденбурзького земельного представництва з

ліквідації наслідків комуністичної диктатури, вражені злочинами окупантів, виступили з ініціативою збору коштів для постраждалих дітей Маріуполя. Днями ж переказали кошти на утримання внутрішньо переміщених осіб у ПНПУ імені В. Г. Короленка. Наразі збір допомоги продовжується і триватиме до кінця війни!

На початку березня учасники колоквиуму Макаренка також підготували проект «Мережа для українських учених у Німеччині та Австрії» і звернулися до українських науковців: «Дорогі співробітники університетів України, дорогі друзі, ми, ваші колеги з Німеччини, хотіли б скористатися цією можливістю, щоб висловити свою солідарність із вами та всім українським народом. Якщо вам доведеться в найближчі тижні або місяці залишити свою країну і ви вирішите їхати до Німеччини або Австрії, то цей вебсайт може вам допомогти: <https://trello.com/.../netzwerk-f%C3%BCt-ukrainische...> Тут ви знайдете інформацію українською та російською мовами про актуальні програми фінансування для українських вчених у Німеччині та Австрії, про можливості проживання, а також контактні дані волонтерів. Ми будемо раді допомогти»...

Як бачимо, європейські дослідники не обмежуються лише вивченням гуманістичної спадщини Макаренка, вони реалізують її етичний потенціал в акціях, що актуальні для порятунку дитинства в Україні під час військової агресії рф. Західні вчені підкреслюють, наскільки важливим для нас сьогодні є ім'я і спадщина видатного українця.

Українська асоціація Антона Макаренка звернулася до Київської міської ради та Київської міської державної адміністрації з проханням вилучити прізвище видатного українського педагога зі світовим ім'ям Антона Макаренка зі списку демонтажу пам'ятників м. Києва, пов'язаних із російською федерацією та колоніалізмом. Чи нас почують?

2. Щодо пристрастей навколо авто/самоплагіату в працях науковців, то вони дуже перебільшені, іноді – до абсурду [2]. Згадаємо горезвісну вимогу ВАКУ, аби тексти монографій по докторських не повторювали тексти самих... докторських дисертацій. Текст монографії про докторську, але щоб він її не повторював (!?). «Неповторний повтор» – оксиморон із якоїсь поганої комедії? Або чи знає ліва рука, що робить права?

Якось, мудрий вітчизняний академік О. М. Леонт'єв на неформальній зустрічі зі студентами критикував молодих авторів навчальних посібників, які не встигли щось придумати, як уже викладають своє «ноу-хау» в посібниках (!?). Леонт'єв чинив інакше: спочатку друкував своє надбання в тезах конференції, потім – у журнальній статті, потім у главі монографії, тільки після такої «обкатки» наважувався писати параграф посібника. З точки зору деяких

сьогоднішніх недолугих вимог академік наполягав на потрібному... авто/самоплагіаті!

Ще приклад. Автор має за кар'єру 1 «скопусівську» (С) 7 «веб-ов-саєнсівських» (ВоС) публікацій [4]. Історія першої в контексті автоплагіату дуже повчальна. Тоді працював асистентом на кафедрі педагогічної психології в академіка Н. Ф. Талізінної. У центральному столичному педагогічному журналі вийшла стаття автора «Сугестопедія» в світлі теорії поетапного формування нових понять».

Через деякий час дзвонить телефон. - *Товариш Моргун? - Так. - Вами цікавиться організація з Парижу. - ...Р-р-родичів за кордоном... не маю. - Не хвилюйтеся, освітянський журнал ЮНЕСКО «Перспективи» («Prospects»), що виходить основними мовами ООН, просить дозволу на передрук Вашої статті у номері, що буде присвячений сугестопедії Г. Лозанова. У Вас немає заперечень?*

Заперечень, звісно, не було. Невдвізі отримую верстку англійською для Парижу і пропозицію редакції змінити «науковонудну» назву статті на гостросюжетнішу: «Сугестопедія: успішна практика, що спирається на хибну теорію» [5]. Автор погодився, стаття вийшла друком, редакція виплатила 100 доларів гонорару (тоді це були великі гроші), і тепер має бали в «Скопусі» для наукового рейтингу. Паризька редакція допустила 100-відсотковий автоплагіат (і це правильно!), а з нас сьогодні вимагають прикидатися дурачками (яким нічим похвалитися за кордоном) і вигадувати щось нове. Що б подумав про нас Ейнштейн, якщо б ми вимагали від нього раз на 3 / 5 років відкриття якоїсь нової фізичної теорії з обов'язковим друком у С / ВоС виданні ?!

Адже наука не в тому, щоби щось нове надрукувати 1 раз, а в тому – аби друкувати його стільки разів, скільки воно буде цікаве для наукової громадськості. Наприклад, згадана стаття про сугестопедію була надрукована в солідних журналах [5], збірнику і монографії [1] чотирьох країн (зокрема, Грузії, України, Франції), і жодна редакція, де вона викликала інтерес, навіть не піднімала питання про автоплагіат!

Висновки і рекомендації. 1. Щодо вирішення долі національних святинь, зокрема, постаті та спадщини видатного українського педагога, соціального психолога і письменника Антона Макаренка, то необхідно заборонити прийняття будь яких рішень про їх долю без узгодження з відповідними науковими (НАПН України) та громадськими (Українська асоціація Антона Макаренка) інституціями. Не варто національних героїв країни робити ізгоями.

2. Самоплагіат (повторний виклад своїх надбань автором) не повинен підлягати забороні чи ошукуванню. Якщо редакція наукового

видання вважає матеріал автора цікавим, корисним, потрібним для даного видання, то не має значення – який раз друкується праця. Адже ми заохочуємо науковця з високим індексом цитування його творів іншими авторами, то чому сам автор повинен друкувати свою працю тільки один раз? Не личить автора ховати лише під однією палітуркою і формувати в нього комплекс меншовартості.

Література.

1. Моргун В. Ф. Рационально-сугестивне навчання у теорії поетапного формування нових дій [DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-245-9-6>]. *Психологія третього тисячоліття: теорія, практика, експеримент*. Моногр. / ред. колегія: Н. І. Жигайло (відпов. ред.), С. Л. Грабовська, В. Ф. Моргун. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. С. 196-224 / 276 с.

2. Ульянов О. У., Ульянова Г. О. Самоплагіат у науковій сфері. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса, 2014. № 4. С. 216-218.

3. Чи варто торгувати національними святинями?! Лист-звернення педагогічної громадськості України / М. Гриньова, Ю. Бойчук, А. Ткаченко, А. Самодрин, В. Рибалка, В. Моргун, М. Шакоцько. *Учитель* (газета). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди. № 3-4 (304-305). 30 квітня 2022 р. С. 2.

4. Scopus замість науки: чи потрібно це Україні? / Горбатенко В., Кресіна І., Стойко О., Кресін О., Батанов О., Малишев О., Батанова Н., Ходаківський М., Кукуруз О., Явір В. [Електронний ресурс]. Інтернет-портал газети «Голос України» (01.06.2018). Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/303608>

5. Morgun, V. F. Suggestopedy: a valid practice based on unremarkable theory. *Prospects. Quarterly review of education*. Vol. X. № 4. Paris, 1980. Pp. 403-414.

Олександр Вознюк, доктор педагогічних наук, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир)

ПРОБЛЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Аналіз сучасної соціокультурної ситуації як в Україні, так і в світі